

Boeren en tuinders eisen actie overheid tegen giftige plant: "Dieren gaan er dood aan"

20 mei, 08:03•5 minuten leestijd

Jakobskruiskruid: hofleverancier van nectar en stuifmeel voor insecten, maar giftig voor paarden en koeien. © ANP

Biodiversiteit juichen ze toe. Sterker nog, steeds meer boeren stappen over op kruidenrijk grasland of laten een strook weiland waar bloemen en kruiden staan onberoerd om weidevogels en insecten te helpen. Maar in die weilanden en bermen steekt het jakobskruiskruid steeds vaker de kop op. Tot frustratie van boeren. De plant met zijn gele bloemen is namelijk giftig. "Je merkt het pas, en dat is gemeen, als het eigenlijk te laat is."

Een sluipmoordenaar. Zo noemt LTO Noord het oprukkende jakobskruiskruid. "De geelkleurige plant kan dodelijk zijn voor paarden, koeien en varkens als zij het binnen krijgen", stelt de land- en tuinbouworganisatie die vindt dat de overheid de plant moet bestrijden. Liever vandaag dan morgen. "Voordat de plant zaad afzet. Anders ben je te laat."

Geliefd en gehaat

Eén plant kan tussen 50.000 en 200.000 zaden produceren waarvan zo'n zestig procent zich na de bloei, voornamelijk in augustus, door de wind laat verspreiden. Het pluis waaraan het zaad hangt kan zich honderden meters laten meevoeren.

De een is dol op de gele plant. Hij oogt prachtig in bermen en graslanden en is daar zo'n beetje de hofleverancier van nectar en stuifmeel, met bijna 200 insectensoorten als klant. Daaronder een aantal bedreigde dagvlinders.

De ander vervloekt de *Jacobaea vulgaris*, zoals de Latijnse naam luidt, om de giftige pyrrolizidine alkaloiden (PA's). "Het gif grijpt vooral aan op de lever, maar ook in mindere mate op de nieren en longen", legt De Vlinderstichting uit. Vooral paarden en koeien zijn hier gevoelig voor, stellen de biologen van het gerenommeerde NatureToday. "De meeste grazers eten in de wei geen jakobskruid, maar gedroogd tussen het hooi kunnen ze de soort niet herkennen."

Verspreiding

Uit onderzoek blijkt dat de plant zich sinds 1975 flink heeft verspreid. De gele bloeier voelt zich prima thuis op zandige bodems van braakliggende industrieterreinen en havens, en in bermen en akkers. Bovendien vormt het zand dat wordt gebruikt bij de aanleg van bijvoorbeeld wegen en bermen, de perfecte habitat voor het jakobskruid. Ook als dat zand wordt gebruikt in gebieden die niet op het voorkeurslijstje van de plant staan.

Dieren gaan er echt dood aan

LTO-bestuurder Bert Zandman

Wat ook meespeelt bij de verspreiding van de geliefde en gehate plant, is het feit dat bermen werden ingezaaid met een zaadmengsel waarin ook jakobskruid zat. Het is vooral om die reden dat de plant nu ook in het noordoosten van Nederland voorkomt. Volgens NatureToday lijkt die plant tegenwoordig niet meer in zaadmengsel voor bermen te zitten, maar daar denkt regiobestuurder bij LTO Noord regio Oost Bert Zandman anders over.

'Knettergek'

Zandman stelt onomwonden dat Rijkswaterstaat nog altijd jakobskruid zaait. "Ze zijn knettergek daar op kantoor. Ze hebben geen idee wat ze ermee veroorzaken. Die mensen hebben zelf geen koeien of paarden, anders bedenk je dit niet. Koeien kunnen de plant niet verdragen, paarden al helemaal niet. Daar wordt veel te makkelijk over gedacht, maar het is echt erg. Die dieren gaan er echt dood aan."

De LTO-bestuurder ziet de plant als sluipmoordenaar. "Als je constateert dat je dier ziek is, ben je te laat." Het frustreert Zandman, die zelf een melkveebedrijf met 190 koeien heeft in Beerze. Dierenarts Lidwien Fabius van Dierenkliniek Den Ham bevestigt die laatste uitspraak van Zandman. Volgens haar zijn paarden en koeien, net als herten en reeën, gevoelig voor het gif in de plant. "Schapen en geiten in mindere mate, zij hebben een hogere dosering nodig om dezelfde klachten te ontwikkelen."

Je merkt het pas, en dat is gemeen, als het eigenlijk te laat is.

Dierenarts Lidwien Fabius

Die klachten liegen er niet om. De PA's in jakobskruid zijn niet direct giftig, maar worden in de lever van de dieren omgezet in een stofje dat wel giftig is en de lever aantast, legt Fabius uit. Bij een chronische vergiftiging, die een enkele keer voorkomt, stapelt het gif zich op in de lever die langzaam steeds meer schade oploopt.

"De lever is veerkrachtig en kan zich heel goed herstellen als het bijvoorbeeld een stuk kwijtraakt", zegt de dierenarts. "Tot er een omslagpunt komt en leverfalen optreedt. Het paard

wordt sloom, heeft weinig eetlust." De dieren kunnen bovendien geel worden of snel verbranden. Vertoont een dier die symptomen, dan is er niets meer aan te doen, weet Fabius. "Je merkt het pas, en dat is gemeen, als het eigenlijk te laat is."

Acute vergiftiging

Heftiger zijn de symptomen bij acuut leverfalen, wat nog minder vaak voorkomt dan de chronische variant. Dieren en vooral paarden, die kieskeurige eters zijn, grazen om de plant heen. Maar verwerkt in hooi, wordt het jakobs kruiskruid dus niet herkend. "Dan kunnen ze het binnenkrijgen. En een paard in een kaal veld zal de plant ook eten."

Als de vergiftiging tot acuut leverfalen leidt, wordt het paard blind en loopt tegen muren en afrastering of reageert extreem op prikkels. "In heel uitzonderlijke gevallen leidt het zelfs tot verlamming van de keel, waardoor paarden kunnen stikken", weet de dierenarts. Maar chronisch of acuut, een behandeling is er niet. "Dat is heel naar. Het enige wat je dan kunt doen, is een biopt nemen om te controleren of de diagnose klopt. Als dat het geval is, is euthanasie vaak de diervriendelijkste keuze."

LEES OOK

Dit plantje bezorgt Enschedese boer kopzorgen

Om dat te voorkomen, moest Zandman vorig jaar de opbrengst van twee graslanden weggooien. De door hem verafschuwde plant heeft ook zijn weilanden bereikt en belandde in het hooi. "Dan moet je het wegdoen, daar kun je niets meer mee." De aanwezigheid van het jakobs kruiskruid stoort de melkveehouder en LTO-bestuurder mateloos. "LTO heeft al zo vaak gezegd dat er wat aan moet gebeuren, maar we worden gewoon uitgelachen.

Biodiversiteit vinden ze namelijk belangrijk, maar ze zien niet wat wij daar nu al aan doen."

Met 'ze' bedoelt de Zandman wegbeheerders als gemeenten, provincies en Rijkswaterstaat.

"Zij moeten het maaibeleid aanpassen. Maaien voordat die plant zaden heeft, anders ben je te laat. Dat vindt de burger misschien niet leuk, maar dit plantje moet echt worden bestreden.

Hier moet consistent beleid op komen."

Reactie Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat verwijst in een eerste reactie naar een [kamerbrief](#) waarin toenmalig landbouwminister Carola Schouten drie jaar geleden antwoord gaf op vragen van de VVD over jakobs kruiskruid. In die brief gaat Schouten onder meer in op de mate van giftigheid en

de verspreiding van de plant. Ook bevestigt ze dat jakobskruiskruid in het verleden is ingezaaid in bermmengsel.

Landelijk beleid opstellen om de plant te bestrijden, is volgens het Ministerie van Landbouw niet nodig omdat er 'waarschijnlijk een klein aantal dieren per jaar' ziek wordt of overlijdt door het eten van de plant. Als jakobskruiskruid al bestreden moet worden, wat in verband met de biodiversiteit niet overal wenselijk is, is dat de verantwoordelijkheid van weg(berm)beheerders als Rijkswaterstaat, provincies en gemeenten. Een verdelgingsplicht is volgens het ministerie, aldus de [kamerbrief uit 2021](#), niet gewenst.

Aanvullend meldt Rijkswaterstaat op vragen van Oost dat Rijkswaterstaat sinds jaren "alleen B3 bermmengsel toepast", een mengsel van vier grassoorten. Een wettelijke verplichting om jakobskruiskruid te bestrijden, waar boeren al vaker om hebben gevraagd, is er niet. "Om te voorkomen dat de plant in bloei komt en zaad vormt, kan Rijkswaterstaat er in sommige gevallen toe overgaan om eerder te maaien. Met afvoer van het maaisel", laat een woordvoerder weten.

De standaard van Rijkswaterstaat is echter, sinds 2013, om bermen eens per jaar te maaien. In reactie op het verzoek van LTO om bermen vaker te maaien, meldt de woordvoerder dat Rijkswaterstaat "zeker bereid is hierover in gesprek te gaan". Maar de begroeiing in bermen daadwerkelijk vaker kortwieken, is makkelijker gezegd dan gedaan. "Extra maaien betekent dat er extra budget benodigd is, dat is niet zomaar voorhanden."